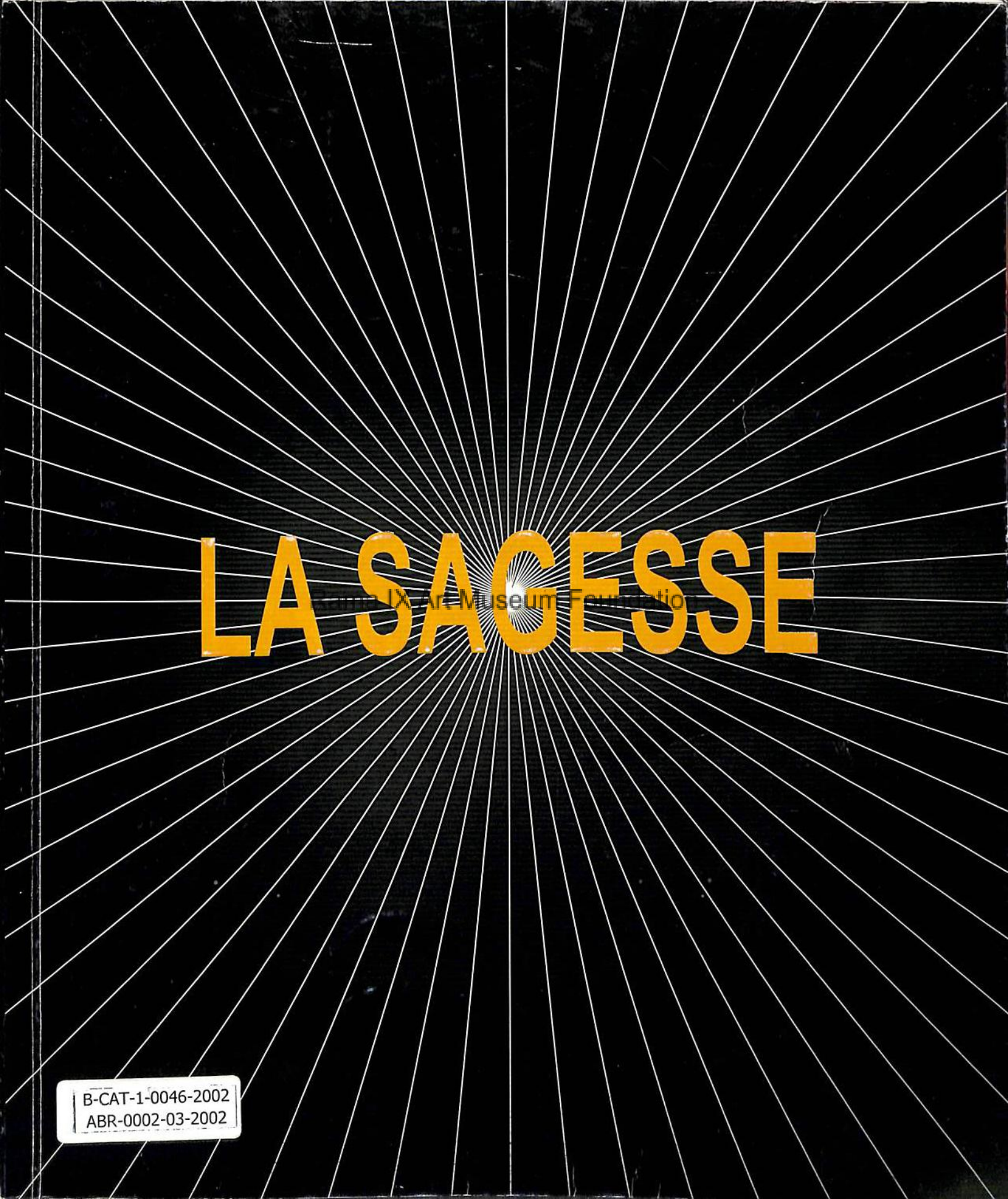

LA SAGESSE

B-CAT-1-0046-2002
ABR-0002-03-2002

LA SAGESSE

Rama IX Art Museum Foundation

EXPOSITION D'ART CONTEMPORAIN «LA SAGESSE»

Du 25 mars au 14 avril 2002

Toit de la Grande Arche

Paris La Défense, France

นิทรรศการศิลปะร่วมสมัย « **La Sagesse** »

25 มีนาคม - 14 เมษายน 2545

ประตูชัย ลา เดฟองส์

ปารีส - ลา เดฟองส์, ประเทศฝรั่งเศส

Message de l'Ambassade de France

L'Ambassade de France en Thaïlande est particulièrement heureuse d'apporter son patronage à l'exposition *La sagesse* pour plusieurs raisons : en premier lieu parce que celle-ci, présentée en France au printemps dernier, est aujourd'hui à Bangkok, établissant ainsi un pont symbolique, un aller retour entre nos deux cultures. En second lieu, parce que plusieurs des artistes thaïlandais exposant ont déjà, au travers d'échanges, d'expositions ou de résidences, séjourné en France, croisant ainsi leurs regards autour de la création contemporaine.

Cette exposition témoigne de ces expériences, toutes uniques, au travers de réponses riches par leur diversité de langage : peintures, sculptures, installations environnementales... Plus encore, elle fait état de la différence, de la recherche interrogeant les principes de la philosophie, les différences et similitudes culturelles, le présent et les racines, l'ouverture aux autres et au monde.

N'est-ce pas là justement un fondement de la sagesse ? Notre conviction est que la culture est à même de réaliser ce lien.

Rama IX Art Museum Foundation

สาส์นของสถานเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทย

สถานเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทยรู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับเกียรติมาเป็นประธานในพิธีเปิดนิทรรศการศิลปกรรมร่วมสมัย "La Sagesse" ทั้งนี้ด้วยเหตุผลหลายประการคือ ประการแรก จากการที่นิทรรศการดังกล่าวได้มีการนำไปจัดแสดงที่ประเทศฝรั่งเศส ในช่วงฤดูใบไม้ผลิที่ผ่านมา และปัจจุบันได้นำกลับมาแสดงที่กรุงเทพฯ จึงเปรียบเสมือนการวางรากฐานความปฏิสัมพันธ์ระหว่างสองวัฒนธรรม ส่วนเหตุผลประการที่สองคือ ในบรรดาศิลปินไทยที่มีผลงานจัดแสดงในนิทรรศการครั้งนี้ โดยผ่านโครงการแลกเปลี่ยนการนำผลงานไปจัดแสดงนิทรรศการและพำนักอยู่ในประเทศฝรั่งเศสในช่วงระยะหนึ่งหรือ ศิลปินที่พำนักอยู่ที่นั่น ศิลปินเหล่านี้จึงมีโอกาสดำเนินการพบเห็นและแลกเปลี่ยนมุมมองในแวดวงการสร้างสรรคร่วมสมัย

นิทรรศการครั้งนี้จึงเปรียบเสมือนการถ่ายทอดประสบการณ์ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น โดยผ่านทางสื่อหลากหลายแขนงดังเช่น จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปะการจัดวางในสภาวะแวดล้อม ยิ่งกว่านั้นนิทรรศการดังกล่าว ยังแสดงให้เห็นถึงสภาวะความแตกต่าง การค้นหาและตั้งคำถามเกี่ยวกับหลักปรัชญา ความเหมือนและความต่างทางวัฒนธรรมความเป็นปัจจุบันและรากเหง้าการเปิดกว้างสู่ผู้อื่นและสู่โลก

นี่คือรากฐานแห่ง "ปัญญา" มิใช่หรือ เราต่างมีความเชื่อมั่นว่า วัฒนธรรมมีส่วนช่วยสร้างสายสัมพันธ์ดังกล่าวนี้

Nawin BIADKLANG
Sumet JUMSAI
Sutee KUNAVICHAYANONT
Vichoke MUKDAMANEE
Nipan ORANNIWESNA
Achara PETPUANG
Porntaweesak RIMSAKUL
Pitibom SCHMARAKKUL
Chavalit SOEMPRUNGSUK
Ivan TOULOUSE

Rama IX Art Museum Foundation

นาวิน เบียดกลาง
สุเมธ ชุมสาย
สุธี คุณาวิชยานนท์
วิโชค มุกดามณี
นิพนธ์ โอฟาร์นิเวศน์
อัจฉรา เพ็ชรพวง
พรทวิศักดิ์ ริมสกุล
ปิตบอม ฌมารักษ์กุล
ชวลิต เสริมปรุงสุข
อิวอง ตูลูส

PRÉFACE

Si une recherche est un moyen de comprendre et d'approfondir quelque chose, elle est aussi un chemin pour trouver la sagesse. Et si la création artistique est une recherche, alors elle est également recherche de la sagesse, parce que l'artiste se pose souvent des questions et essaie de trouver des réponses en ayant recours à la pratique artistique. La société pousse l'artiste à être toujours plus original, à être en « première ligne ». L'essentiel de l'activité artistique est-elle une recherche sincère de l'artiste, ou bien n'est-elle qu'une concurrence due à des effets de mode ?

Si l'artiste garde toujours le même point de vue, comment peut-il se connaître lui-même, c'est-à-dire prendre de la distance par rapport à ses habitudes et à sa tradition ? Certains artistes croient qu'ils ont trouvé la vérité, mais peut-être n'est-ce qu'une illusion. D'autres l'ont peut-être trouvée mais cette vérité est probablement aussi « vraie » ici, à tel endroit, qu'ailleurs. Tout dépend de l'endroit où on est né, où on vit, bien qu'on subisse des influences d'autres cultures. Et ceux qui croient, à l'autre bout du monde être plus développés au niveau de la pensée parce qu'ils sont développés au niveau technologique, sont dans la même situation.

Tout dépend aussi de la vision de ce qu'on appelle la sagesse. Notre vision intérieure n'est peut-être qu'une conception qui vient de l'extérieur. Demandons-nous ce que nous voulons, ce que nous voulons trouver dans cette recherche. Nous nous trouvons nous-même ou au contraire, selon la pensée bouddhiste. « *l'anattâ* » ou « *le non soi* ». Dans l'enfermement de la spirale de la recherche, nous ne trouvons probablement pas la lumière sur notre chemin. Nous avons peur, nous sommes troublés, nous cherchons des raisons d'être vivant, il n'y a que la folie, nous stagnons. Nous sommes alors sur le chemin opposé à la sagesse. Comme dit Bouddha : « *il souffre d'être, d'être humain, de n'être qu'humain. Envisageant la condition humaine avec lucidité et refusant de se bercer d'illusions, Bouddha remarque que la vie conditionnée n'offre que duhkā, terme qui signifie « douleur » ou « souffrance* ». Si on envisage l'enseignement bouddhiste comme le détachement du monde, avec la recherche artistique, c'est certainement le contraire. Dans la recherche plastique, l'artiste doit avoir du désir pour créer quelque chose par lui-même. Mais le terme « lui-même », est difficile à définir, parce qu'il y a du « deux » en nous : celui qui réfléchit n'est probablement pas celui qui fait. « *Je est un autre* » dit Arthur Rimbaud. « *L'anattâ* » ou « *le non soi* » nous donne une autre vision. Il signifie qu'« *il n'existe rien de permanent..., rien qui puisse être considéré comme un soi immuable qui échapperait à l'inexorable loi du devenir* ».

La recherche artistique nous fait réfléchir à nous-mêmes, aux changements qui se produisent en nous et dans notre pratique et au développement des pratiques artistiques depuis des siècles. Elle nous permet de porter un regard sur l'extérieur, sur le monde, sur l'humanité, pour apprendre à connaître davantage notre intérieur. Ou à l'inverse, comme l'écrit Erich Fromm : « *Parce qu'il est entré en contact avec son univers intérieur, (le sage) est entré en contact avec l'univers extérieur* ».³

Mais l'extérieur, c'est aussi le spectateur. Et il y a souvent une grande distance entre la vision que le spectateur a de l'œuvre et la vision intérieure de l'artiste quand il a conçu l'œuvre. Le plus important n'est pas forcément de faire coïncider la vision du spectateur et celle de l'artiste. Mais que chacun puisse trouver quelque chose qui a un sens pour lui, quelque chose qui provoque un changement chez lui.

Cette exposition « La Sagesse » contribue comme chaque exposition d'art à donner l'occasion au spectateur de réfléchir à sa propre vision. Et à chaque artiste de proposer sa recherche personnelle comme une page de l'histoire de l'art.

Achara Petpuang

Rama IX Art Museum Foundation

1. Xavier DE SCHUTTER, Le Bouddhisme : une sagesse pour notre temps, in *La pensée et les hommes. Enquêtes sur le Bouddhisme*, Bruxelles : édition de l'Université de Bruxelles, 1994, p. 103.

2. *ibid.*, p. 103.

3. *Ibid.*, p. 107.

บทนำ

หากการศึกษาค้นคว้าเพื่อสามารถเข้าใจในสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้อย่างลึกซึ้ง คือหนทางแห่งการค้นพบปัญหา เช่นนั้น การสร้างสรรค์งานศิลปะซึ่งเป็นการค้นคว้าถึงแก่นของสรรพสิ่ง จึงถือได้ว่าเป็นวิถีทางแห่งปัญญาเช่นกัน ศิลปินมักจะตั้งคำถามและพยายามค้นหาคำตอบอยู่เสมอ โดยอาศัยหนทางร่วมในการปฏิบัติทางศิลปะ ศิลปินมักถูกผลักดันโดยสภาพแห่งสังคมให้นำเสนอสิ่งใหม่กว่าเพื่ออยู่ในระดับแนวหน้า ประเด็นที่พูดถึงนี้อยู่ตรงกิจกรรมทางศิลปะที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้งนั้นเป็นการค้นหาด้วยความจริงใจของศิลปินหรือไม่ หรือเป็นเพียงแค่การแข่งขันตามกระแสแห่งความนิยม

หากศิลปินมีมุมมองเดิม ๆ ตลอดเวลาศิลปินจะสามารถเข้าใจตัวเองได้อย่างไรโดยปราศจากการถอยออกมาจากสิ่งที่เคยปฏิบัติและดำเนินสืบต่อกันมาเยี่ยงประเพณีนิยม ศิลปินหลายต่อหลายคนเชื่อว่าได้ค้นพบความจริง แต่บางทีความจริงที่ว่านี้อาจเป็นเพียงสิ่งลวงตา ในขณะที่ศิลปินบางคนอาจได้ค้นพบ ซึ่งความจริงที่ถูกค้นพบนี้เป็น "ความจริง" ณ ที่นี้ ณ สถานที่แห่งนั้นเช่นกันกับที่อื่น ทั้งหมดขึ้นอยู่กับสถานที่ที่เรากำเนิด ที่ที่เราดำรงชีวิตและแม้กระทั่งอิทธิพลที่เราได้รับจากวัฒนธรรมอื่น และบรรดาผู้ซึ่งอยู่อีกฟากหนึ่งของโลก ผู้ซึ่งเรียกตัวเองว่าเป็นผู้พัฒนาทางความคิดมากกว่า อาจเนื่องมาจากพวกเขาได้พัฒนาในด้านเทคโนโลยี ก็อาจจะอยู่ในภาวะเดียวกันกับผู้ซึ่งเชื่อเกี่ยวกับความจริงดังที่กล่าว

การตีความของคำที่เรียกว่า ปัญหา ขึ้นอยู่กับทัศนคติในการมอง การพิจารณา แต่การมองจากภายในของเราก็อาจเป็นเพียงแนวความคิดที่ได้รับมาจากภายนอก สิ่งสำคัญก็คือถามตัวเองว่าเราต้องการอะไร อะไรที่เราต้องการพบในการค้นหาแต่ละครั้ง เราต้องการค้นพบและเข้าใจในความเป็นปัจเจกของตัวเรา หรือในทางตรงกันข้ามตามแนวคิดพุทธปรัชญา ที่ว่าด้วย "อนัตตา" หรือ "ความไม่มีตัวตน"... ในการเข้าไปติดอยู่ในห้วงแห่งการค้นหาอาจทำให้เรามีติดบอดไม่พบหนทางแห่งแสงสว่าง มีแต่ความกลัว ความสับสน และความมึนงง ยิ่งเราพยายามค้นหาเหตุผลแห่งการมีชีวิตอยู่มากเท่าไร เราอาจยิ่งหยุดนิ่งอยู่กับที่ อยู่ในหนทาง ด้านตรงกันข้ามแห่งปัญญา ดังคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ว่า "ทุกข์แห่งการมีอยู่ ทุกข์ที่เกิดเป็นคน ทุกข์ที่เป็นได้แค่คน การพิจารณาถึงเงื่อนไขแห่งความเป็นคน ด้วยสายตาที่แจ่มชัดและจากการหลงติดอยู่ในสิ่งลวง พระพุทธเจ้าได้พิจารณาถึงเงื่อนไขแห่งชีวิตที่เสนอให้กันแต่เพียง "ทุกข์ขันธ์" คำซึ่งหมายถึง ความทุกข์ ความเจ็บปวด ความโศกเศร้า หรือการทนทุกข์ "ทรมาน" หากเราพิจารณาตามคำสอนทางพุทธศาสนาแห่งการตัด ละ ปล่อยว้างจากโลกกับแนวทางแห่งการค้นหาทางศิลปะ อาจจะพบว่าเป็นการค้นหาที่ขัดแย้งกันเพราะในการศึกษาค้นคว้าทางศิลปะ ศิลปินจำเป็นต้องมีความต้องการในการสร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่าง ด้วยตัวเขาเอง แต่คำว่า "ตัวเขาเอง" (ปัจเจก) นั้น ยากต่อการให้คำจำกัดความในตัวเองอย่างแท้จริง เพราะว่า ภายในตัวเราเองมีมากกว่าหนึ่ง เราผู้ที่พิจารณาไตร่ตรอง อาจเป็นคนละคนกับตัวเราซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์เทียบได้กับ << Je est un autre >> (ในความหมายที่ว่า ฉันไม่ใช่ตัวฉัน มีบางสิ่งบางอย่างในตัวฉันที่ฉันยังไม่รู้จัก) ของ Author Rimbaud "อนัตตา" หรือ "การไม่มีตัวตน" เสนอมุมมองในด้านอื่นแก่เรา ให้ความหมายที่ว่า "ไม่มีอะไรที่คงทนถาวร... ไม่มีอะไรที่สามารถจัดให้อยู่ในตัวตนซึ่งไม่มีวันจะผันแปร ซึ่งไม่สามารถหนีพ้นจากกฎแห่งการเปลี่ยนแปลงไปได้ "

การศึกษาค้นคว้าทางศิลปะทำให้เราได้พิจารณาถึงตัวเราเอง พิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงในตัวเรา ในการกระทำของเรา และการพัฒนาคลี่คลายแห่งศิลปะที่มีมานานนับศตวรรษ เหล่านี้มีส่วนที่ทำให้เราได้เรียนรู้ในการมองสู่โลกภายนอก สู่มนุษยชาติเพื่อเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น และสามารถมองย้อนเข้าไปภายในตัวเราได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

หรือในการค้นหาอีกด้านหนึ่งตามที่ Erich Fromm เขียนไว้ "เพราะเขาได้เข้าไปสัมผัสกับโลกภายในของเขา (เขาผู้ซึ่งค้นพบปัญหา) จึงได้เข้าไปสัมผัสเช่นกันกับโลกภายนอก" ³ (การค้นคว้าทางศิลปะแท้ที่จริงมีความใกล้เคียงกับการค้นหาในแนวทางแห่งพุทธปรัชญา)

โลกภายนอกนั้นก็คือผู้ดูงานศิลปะด้วยเช่นกัน และบ่อยครั้งที่เกิดช่องว่างระหว่างการมองของผู้ดูที่มีต่องานสร้างสรรค์ทางศิลปะและการมองจากภายในของศิลปินต่อผลงานศิลปะ หากพิจารณาให้ดี สิ่งที่สำคัญใช้เพียงการพยายามทำให้การมองของศิลปินและผู้ดูมาบรรจบกันเท่านั้น แต่น่าจะเป็นการนำเสนอให้ค้นพบบางสิ่งบางอย่างที่มีความหมายเพื่อแต่ละคน บางสิ่งบางอย่างซึ่งจะเรียกร้องให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (และหรือการได้สำรวจตัวเองของแต่ละคน) เช่นกันทั้งศิลปินและผู้ดูงานศิลปะ

นิทรรศการศิลปะ << La Sagesse >> เป็นนิทรรศการศิลปะอีกหนึ่งครั้ง ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ดูงานศิลปะได้พิจารณา ไตร่ตรองด้วยสายตาที่แท้จริง (มากกว่าจะรอเพียงคำอธิบายจากศิลปิน) และศิลปินแต่ละท่านต่างก็นำเสนอการค้นคว้าส่วนตัว ซึ่งอาจเปรียบได้กับอีกหน้าหนึ่งของประวัติศาสตร์แห่งศิลปะ

อัจฉรา เพียรทอง
(แปลและเรียบเรียงเป็นภาษาไทยโดยผู้เขียน)

Rama IX Art Museum Foundation

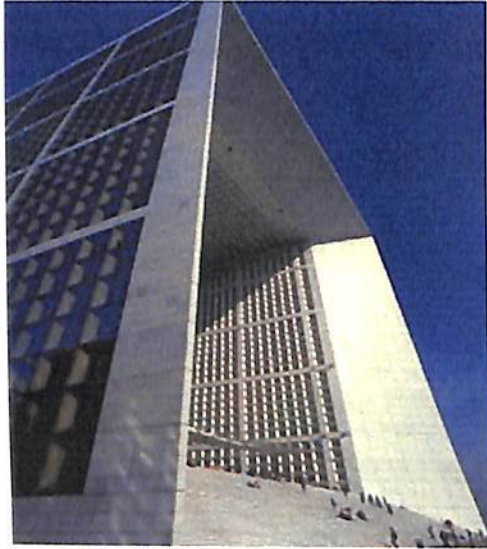
เชิงอรรถ

1. Xevier DE SCHUTTER, *Le Bouddhisme : une sagesse pour notre temps*, in *La pensée et les hommes, Enquêtes sur le Bouddhisme*, Bruxelles : éditions de l'Université de Bruxelles, 1994, p. 103
2. Ibid., p. 103
3. Ibid., p. 107

Rama IX Art Museum Foundation

Le Toit de la Grande Arche

La Grande Arche de la Défense a été édifée sur les plans de l'architecte Jan Otto Von Spreckelsen, à l'occasion de la célébration du bicentenaire de la Révolution Française et de la déclaration des Droits de l'Homme.

Gigantesque cube évidé, cette construction est un véritable défi architectural aux lois de la pesanteur. Elle représente l'aboutissement technologique des progrès accomplis en matière de construction tout au long d'un siècle riche de recherches et de réalisations. Elle constitue le monument symbolique du millénaire qui s'achève et du nouveau siècle dans lequel nous allons bientôt entrer.

Fréquentée chaque année par un nombre très important de touristes venus du monde entier, la Grande Arche est aussi un lieu ouvert au monde du travail, dans lequel nombre d'entreprises réunissent leurs collaborateurs ou leurs clients, pour les grandes occasions marquant leur activité.

Sur le plan artistique, le Toit de la Grande Arche est également un espace d'exposition privilégié. Juché à 110 mètres de haut, cet espace d'un hectare propose tous les panoramas de la création contemporaine. Une dizaine d'expositions et d'animations culturelles y sont organisées chaque année, s'inscrivant dans la vocation humaniste et universelle du lieu.

La présentation de l'exposition « Sagesse » s'intègre parfaitement aux activités artistiques que le Toit de la Grande Arche présente dans le cadre de son ouverture aux cultures du monde entier.

Le Toit de la Grande Arche

ตึกกลางรอนอาร์ชแห่งย่านลา เดฟองส์ (La Défense) ได้ก่อสร้างตามรูปแบบสถาปัตยกรรมของสถาปนิก जान ออตโต ฟอม สเปรคเคิลเซน (Jan Otto Von Spreckelsen) เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองสองศตวรรษแห่งการปฏิวัติฝรั่งเศส (Révolution Française) และการประกาศปฏิญญาสิทธิมนุษยชน

รูปแท่งทรงลูกบาศก์ที่เห็นเด่นชัด สิ่งปลูกสร้างนี้เป็นการท้าทายที่แท้จริงในเชิงสถาปัตยกรรมตามกฎหมายการรับน้ำหนักที่ประสบผลสำเร็จทางเทคโนโลยีในทางการก่อสร้างมาตลอดศตวรรษที่มีการค้นคว้าอย่างมากมาย จนถึงผลการกระทำขึ้นมาเป็นจริงได้โดยแท้ สิ่งปลูกสร้างนี้กลายมาเป็นรูปทรงสัญลักษณ์ในเชิงอนุสาวรีย์แห่งพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จ เป็นก้าวแห่งศตวรรษใหม่ที่เราจะเข้าไปเยี่ยมชมในไม่ช้า

แต่ละปีมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่เข้ามาเยี่ยมชมจากทุกมุมโลก ตึกกลางรอนอาร์ชยังนับเป็นสถานที่เปิดรับโลกแห่งการทำงาน ในที่แห่งนี้มีหน่วยงานหลากหลายรวมตัวกัน และร่วมกันระหว่างผู้สร้างสรรค์ผลงานและลูกค้า นับเป็นแหล่งรวมของกิจกรรมมากมาย

ในรูปแบบทางศิลปะ ยอดตึกกลางรอนอาร์ชก็เป็นสถานที่ที่สงวนไว้เป็นอภิสิทธิ์ให้แก่การจัดแสดงผลงานต่างๆ เช่นกันโดยมีส่วนสูงถึง 110 เมตร เนื้อที่ 1 เฮกตาร์ (2 1/2 ไร่) เปิดให้เห็นทัศนียภาพทั้งหมดของสิ่งประดิษฐ์ร่วมสมัย การแสดงนับสิบๆ ครั้ง ที่เสริมสร้างวัฒนธรรมต่างๆ จัดแสดงในแต่ละปี จารึกลงไว้ในวิชาชีพมนุษยชาติและเป็นสากลแห่งสถานที่

การจัดแสดงนิทรรศการ "ภูมิปัญญา" « Sagesse » หรือ « Wisdom » เป็นการรวบรวมที่สมบูรณ์แบบของกิจกรรมศิลปะที่ยอดตึกกลางรอนอาร์ช จัดในรูปแบบการเปิดเผยวัฒนธรรมของโลกทั้งมวล

Rama IX Art Museum Foundation

Discours de S.EXC.M.Saroj CHAVANAVIRAJ, Ambassadeur du Royaume de
Thaïlande, Lors du Vernissage de l'exposition **La Sagesse**,
dans les espaces du Toit de la Grande Arche de la Défense
Le 27 mars 2002

Excellence

Mesdames, Messieurs,

C'est avec un vif plaisir que j'inaugure aujourd'hui le vernissage de l'exposition des œuvres de 9 artistes thaïs et un artiste français. Tous les invités étrangers qui sont présents ici connaissent peut-être déjà la Thaïlande en visitant notre pays, ou du moins, ont à l'esprit des images de la Thaïlande sous des angles différents, à travers différents médias.

Aujourd'hui, j'ai le plaisir de présenter une autre image de la Thaïlande que vous n'avez peut-être pas encore eu l'occasion de contempler, à travers les œuvres artistiques créées par les artistes thaïs et français. Certains d'entre eux sont étudiants et vivent à Paris. La plupart créent et envoient leurs œuvres directement de la Thaïlande. Ces artistes ont créé les œuvres à travers une vision et un savoir-faire que nous pouvons qualifier globalement de sagesse.

Cette exposition est menée à bien grâce à plusieurs concours; tel que le Ministère thaïlandais des Affaires Étrangères qui voit l'importance de la présentation de l'art contemporain thaï à un large public. Je tiens à remercier ici tous les artistes, en particulier, Mlle Achara Petpuang, responsable du projet et de l'exposition qui, grâce à son travail actif a permis à cette exposition de voir le jour. Mes remerciements s'adressent également à M.Martin Gray, président du Toit de la Grande Arche, qui nous a accueillis dans ses locaux.

J'espère que cette exposition incitera les artistes thaïs et français à renouveler cette initiative. Ce sera un moyen de favoriser l'échange culturelle et la bonne entente entre nous dans l'avenir.

Excellence,

Mesdames, Messieurs,

Je saisis cette occasion pour vous inviter à contempler maintenant l'exposition **La Sagesse** à travers les œuvres contemporaines de ces 10 artistes.

Merci

สุนทรพจน์ ฯพณฯ สาโรจน์ ชวนะวิรัช เอกอัครราชทูต ณ กรุงปารีส
เนื่องในโอกาสการเปิดนิทรรศการศิลปกรรมร่วมสมัย **La Sagesse** ณ ห้องแสดงผลงานศิลปะของ
Toit de la Grande Arche de la Défense
วันพุธที่ ๒๗ มีนาคม ๒๕๔๕ เวลา ๑๖.๐๐ น.

ฯพณฯ ท่านสุภาพบุรุษ ท่านสุภาพสตรี และท่านผู้มีเกียรติ

ผมมีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับเกียรติให้มาเปิดงานนิทรรศการศิลปกรรมร่วมสมัยของ ๙ ศิลปินไทย และศิลปินฝรั่งเศสหนึ่งท่านในวันนี้ สำหรับชาวต่างประเทศทุกท่าน ณ ที่นี้ ท่านคงจะได้เคยรู้จักประเทศไทย มาแล้วจากการที่เคยได้เดินทางไปเยือนประเทศของเรา หรืออย่างน้อยที่สุดท่านคงจะมีภาพลักษณ์ของไทย อยู่ในใจ ซึ่งได้รับการนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ ในหลายแง่มุม

ในวันนี้ผมจึงมีความภูมิใจที่จะได้นำเสนออีกแง่มุมของความเป็นไทยซึ่งท่านอาจจะยังไม่เคยมีโอกาสดูชื่นชมมาก่อน โดยผ่านผลงานศิลปะที่สร้างสรรค์โดยศิลปินไทยและศิลปินชาวฝรั่งเศส ซึ่งส่วนหนึ่งศึกษาและพำนักอยู่ในฝรั่งเศส ศิลปินส่วนใหญ่สร้างสรรค์ผลงานและจัดส่งมาจากประเทศไทยโดยตรง ศิลปินเหล่านี้สร้างสรรค์ผลงานโดยผ่านมุมมองและฝีมือซึ่งเราสามารถเรียกรวมได้ว่าเป็นภูมิปัญญา (**La Sagesse**)

การจัดนิทรรศการครั้งนี้บังเกิดผลขึ้นได้จากความร่วมมือของหลายฝ่าย ก่อนอื่นขอขอบคุณทางประเทศไทยที่เล็งเห็นความสำคัญของการนำเสนอผลงานศิลปกรรมร่วมสมัยของไทย ที่หลากหลายให้แพร่หลายไปสู่สาธารณชนให้มากที่สุด ขอขอบคุณศิลปินทุกท่าน ณ ที่นี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนางสาว อัจฉรา เพ็ชรพวง ในฐานะผู้รับผิดชอบโครงการนิทรรศการศิลปะ ซึ่งทำงานด้วยความพากเพียรพยายามอย่างแข็งขันจนทำให้มีวันนี้เกิดขึ้นได้ และขอขอบคุณ M. Martin Gray ประธานของ Société d'Exploitation du Toit de la Grande Arche ที่ให้การต้อนรับพวกเราในพื้นที่แห่งนี้

ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การจัดนิทรรศการครั้งนี้จะเป็นแรงบันดาลใจให้ศิลปินทั้งไทยและฝรั่งเศสได้ร่วมกันจัดนิทรรศการศิลปะทำนองนี้ขึ้นอีก ทั้งในประเทศฝรั่งเศสและประเทศไทย ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและความเข้าใจที่ดีระหว่างกันให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในอนาคต

ฯพณฯ ท่านสุภาพบุรุษ ท่านสุภาพสตรี และท่านผู้มีเกียรติ

ผมขอถือโอกาสนี้เชิญชวนทุกท่านชื่นชมนิทรรศการศิลปะ **La Sagesse** ผ่านผลงานศิลปกรรมร่วมสมัยของศิลปินทั้ง ๑๐ ท่าน ในครั้งนี้

ขอบคุณ

La sagesse

La sagesse est une vertu dont il semble qu'on ait grand besoin aujourd'hui, pour contrer la folie, la folie meurtrière de notre époque. Cette folie n'est sûrement pas nouvelle. Mais le vingtième siècle, qu'avec soulagement, on qualifiera désormais de « siècle dernier », aura été le plus sanglant de l'histoire de l'humanité. Le nouveau millénaire ne semble pourtant pas s'inaugurer sous de bien meilleurs auspices, à moins que les quelques germes d'espérance, ça et là, ne prospèrent. Les hommes sont-ils devenus pires qu'avant? Peut-être pas, mais, progressivement depuis une centaine d'années, sous les noms différents d'impérialisme, d'internationalisation ou de mondialisation, l'amplitude et la tension des flux rend les choses plus violentes. Tout se touche, et lorsqu'une pièce de notre puzzle planétaire se déboîte, cela se répercute directement sur l'agencement général. L'imbrication de nos existences et la surdensité des réseaux qui nous relient font qu'il n'y a nulle part où aller, où l'on pourrait fuir cette réalité. Les disparités et les inégalités sont manifestes immédiatement et le sentiment d'injustice est plus vif. Plus que jamais cela appelle à la sagesse.

Qu'est-ce que la sagesse?

Parler de sagesse suppose d'éviter deux écueils. La sagesse peut, d'abord, se limiter à une simple hygiène de vie. Chose utile en soi, mais qui se cantonne à la stricte sphère de la vie privée. La sagesse est alors une affaire très individuelle dont le but serait d'éloigner de soi la souffrance, le trac ou le désagrément, mais, au delà du proche ou de l'ami qu'on embarque avec soi dans sa bulle, la sympathie pour l'autre n'est pas un souci majeur. C'est la critique qu'on pourrait faire à certains stoïciens, à Montaigne sûrement : une sagesse à usage très personnel, pour un confort moral un peu égoïste.

Mais déjà nous glissons vers le deuxième piège, celui du moralisme : on risque vite de prendre un ton de prédicateur, de « donneur de leçons », toujours à deux doigts du « Tartuffe » de Molière. Certains philosophes s'y complaisent, exerçant leur sacerdoce sur les chaînes de radios. Mais la sagesse ne peut pas être un dogme, ni même une certitude. Elle procède d'une interrogation sur soi, sur la place qui nous est assignée par chaque situation qui se présente à nous. Elle suppose donc le doute et le discernement, mais d'une façon toute intuitive, pour pouvoir s'engager sans réserve, dès lors que l'évidence impose une direction.

En effet, si la philosophie est, dans son étymologie, amour de la sagesse, elle est aussi devenue la quête d'une connaissance rationnelle. Et ces deux aspects de la philosophie, peuvent parfois se contredire, ou, tout au moins, entretiennent-ils un rapport de tension : sagesse et raison s'accuseront mutuellement de folie. L'intuition s'opposera à la déduction, le sentiment à la connaissance, l'utopie à la réalité. On dit indifféremment à un enfant : « Sois sage! » ou « Sois raisonnable! ». Mais derrière cette trompeuse synonymie, se cache le fait que, si la raison est une faculté théorique, la sagesse est une vertu pratique. Elle ne résulte pas d'une argumentation, ni d'une décision sur un comportement à prendre, mais elle est la capacité immédiate à se déterminer, sans y penser, simplement parce qu'on est placé là où on doit être. La sagesse est donc une posture, qui permettra d'être spontanément bien positionné. Et si posture il y a, cela entraîne d'ailleurs inévitablement le risque de l'imposture.

La sagesse pourrait donc se réduire à quelques principes simples – deux ou trois seulement peut-être? – qui devraient apparaître universellement de bon sens. La simplicité n'est bien sûr qu'apparente, car, pour que ces principes se transforment en habitudes, en réflexes, un important travail sur soi-même est nécessaire. Par exemple, le seul fait de la certitude de mourir devrait nous disposer à nous détacher de choses qui, le moment venu, nous rendraient la séparation plus difficile. Ainsi dans toute possession matérielle, nous devrions privilégier non pas ce qu'elle nous permet d'avoir ou d'accumuler et que nous

devrons de toute façon abandonner à notre mort, mais ce qu'elle nous permet d'être ou d'éprouver et qui nous constituera dans cet instant crucial où notre être mental sera la seule chose que nous pourrions avoir avec nous. Ce principe devrait bien sûr se tempérer de ce que, dans les contingences de notre existence humaine, le fait d'avoir, ne serait-ce qu'un peu, est la condition pour être.

Ainsi faudrait-il souvent savoir – ou plutôt pouvoir – lâcher prise. Une manière de s'y entraîner consisterait déjà en un débrayage automatique de notre volonté dès lors qu'elle n'a plus d'impact sur la réalité. On trouverait même, paradoxalement, un caractère reposant aux situations les plus difficiles, puisqu'on n'y peut plus rien, puisqu'on y est totalement exonéré d'investissement personnel, à condition, bien sûr, qu'on ait fait tout ce qui était de notre ressort avant que la détermination de la situation ne nous échappe.

En prenant acte de cette impuissance, nous serions en face de notre solitude existentielle. Et plutôt que de nous confiner dans un solipsisme, tout est bon qui va dans le sens de sortir de soi. Ainsi, au lieu de nous faire appréhender l'autre comme rival, ou du moins comme étranger, au lieu de nous laisser glisser sur la pente naturelle de la défiance, que la différence excite notre curiosité. C'est justement parce qu'il y a l'autre qu'il peut y avoir la chance du désir.

Tout cela est plus facile à dire qu'à instaurer comme allant de soi. Et c'est là que le mot « sage » nous livre le secret de son histoire : du latin *sapidus*, qui a du goût, de la saveur. Ainsi la sagesse serait-elle une connaissance qui s'éprouve, qui se sent, avant que de se savoir, puisque *sapidus* a aussi à voir avec *sapio*, je sais. C'est la saveur qui garantit le savoir. La sagesse est la connaissance dans son évidence, dans sa révélation.

Sagesse ou folie de l'occident : la figure d'Oedipe

Les sages ne sont pas si fréquentes dans l'histoire de l'occident, nous pouvons aligner des savants, des penseurs, des philosophes, mais combien de Saint François d'Assise ? S'il est un personnage emblématique de l'occident, c'est Œdipe, le malheureux Œdipe. Dans son nom, déjà, se cristallisent les significations : *Oidipous*, Œdipe-œdème aux pieds enflés, à cause du mauvais traitement auquel son père et sa mère l'avaient soumis à la naissance; mais aussi, *dipous*, *tripous* et *tetrapous*, à deux, trois et quatre pieds, comme le lui demandera la Sphinge dans son énigme ; et enfin Œdipe-*oïda*, je sais, Monsieur Je-sais-tout!

C'est Freud qui a popularisé son image, il y a tout juste 100 ans, dans son *Interprétation des Rêves* et, après lui, peut-être a-t-on simplifié le personnage en le réduisant à un schème psychologique. Depuis un certain temps déjà, sans pour autant renier le fondateur de la psychanalyse, les auteurs ne manquent pas qui tentent de restituer la figure d'Œdipe dans toute son amplitude et sa complexité¹, à partir d'une relecture plus attentive des tragédies de Sophocle.

Au début d'*Œdipe Roi*, il apparaît sûr de lui, confiant en son savoir. Menée au rythme d'un film policier, la pièce montre la déconfiture progressive de son assurance et de son pouvoir. Au départ, maître de Thèbes, il se fait fort de trouver la cause de la peste, envoyée par les dieux, pour châtier le meurtre de Laïos, dont l'auteur, d'après l'oracle, souille par sa présence les murs de la cité. De la même manière

¹ Jean-Pierre Vernant, *Œdipe sans complexe*, in *Mythe et tragédie en Grèce ancienne* (avec Pierre Vidal-Naquet), Editions Maspéro, Paris, 1972.

Jean-Joseph Goux, *Œdipe philosophe*, Aubier, Paris, 1990.

Jean Bergeret, *La Violence fondamentale*, (1984), réed. Dunod, Paris, 2000.